

Text: Sara Königson, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Det växande sälbeståndet hotar kustfisket i Östersjön

Det småskaliga kustnära fisket i Sverige har under de senaste årtiondena utvecklats negativt. En orsak till utvecklingen är säl- och fiskekonflikten som växer längs Sveriges kust. Laxfisket med fällor i Bottenhavet och Bottenviken har i 20 år haft stora problem men under de senaste åren har sälproblemen i garnfiske efter torsk i centrala och södra Östersjön ökat dramatiskt.

Det finns tre arter av sälar längs den svenska kusten: Gråsälen dominerar i Östersjön, vikaren finns huvudsakligen i Bottenviken och knobbsälen hittar vi framförallt på västkusten. Alla populationerna har ökat de senaste 10 åren och alla arterna skapar problem för fiskerieringen. I Östersjön, där gråsälen är den främsta skadegöraren har populationen ökat till antal med mer än 10 % årligen, och om inga direkta åtgärder vidtas inom en snar framtid, riskerar vi att flera mindre

fisken längs kusten försvinner på grund av den ökande konflikten mellan sälarna och fisket.

Fiske med garn är en av de fiskemetoder som är utsatt för sälskador då fångsten inte går att skydda. Fisken fastnar i garnen, som då blir likt ett dukat bord där sälen kan simma längs garnen och plocka fångsten. Ett av de hotade garnfiskerna i Bottenhavet är fisket efter strömming med skötar. De ekonomiska förlusterna som syns i form av skadad fångst och förstörda redskap är endast en

liten del av de totala förlusterna. När säl attackerar skötarna försvinner stora delar av fångsten utan att sälarna lämnar några spår efter sig. Detta kallas för dold förlust. Sälarna plockar ut hela fiskar ur näten och när sälarna patrullerar längs näten skrämmer de iväg fiskstimmet från redskapen. Även fisket efter torsk med garn i centrala Östersjön är utsatt för sälskador.

de tillhör de fiskemetoder som klassificeras som miljövänliga och bränsle effektiva. En viktig faktor i utvecklingen av sälsäkra redskap är att även minska fångsten av undermålig fisk samt bifångster av oönskade arter såsom marina däggdjur och fåglar.

Foto: Sara Königsson / SLU

Sälattacker dokumenterade med undervattenskamera: en flytande torskbur och ett strömmingsgarn får påhälsning av gräsäl.

Analyserar vi loggboken, där alla licensierade fiskare med en båt över 8 meter dagligen rapporterar sin fångst, ansträngning och om de haft sälskador eller inte, ser vi att i mellersta Östersjön ökade antalet rapporteringar med noterad skada från 2001 till år 2011 från 8 till i genomsnitt 55 % av alla fiskedagar. I dagens läge finns det knappt något torskfiske kvar i detta område vilket även beror på en minskad torsktillgång. I södra Östersjön ser vi även där en ökning av dagliga rapporter som inkluderar sälskada. I detta område har inte skadorna ökat till samma omfattning som i mellersta Östersjön men det är högst sannolikt att även torskfisket i detta område kommer att följa samma negativa utveckling. Även i torskfisket utgör de synliga skadorna endast en liten del av de reella skadorna orsakade av säl. För varje skadad torsk fiskaren får upp i sitt nät beräknar vi att minst 4 torskar försvunnit utan att sälen lämnat något spår i form av fiskrester efter sig.

Utveckling av sälsäkra redskap

Att sälsäkra redskap är den mest hållbara och långsiktiga lösningen är de flesta intressenter överens om. Vid utvecklingen av sälsäkra redskap måste redskapen utformas så att de medför så små negativa effekter som möjligt på miljön. Detta för att i framtiden skapa ett hållbart kustnära fiske. Fasta redskap och burar är de redskap där det finns möjlighet att sälsäkra fångsten och

I skötfisket efter strömming finns det idag inga fungerande lösningar för att bedriva ett heltidsfiske under hela året men det pågår en utveckling av en strömmingsfälla som ska användas då strömmingen samlas nära kusten för att leka. Förhoppningsvis kan detta redskap bli en öppning för ett fortsatt småskaligt strömmingsfiske. Även för torskarnfisket i centrala Östersjön kan det finnas en fungerande lösning i form av alternativa redskap. Kustlaboratoriets Program Säl och Fiske vid SLU har under flera år provfiskat med torskburar betade med sill i ett kommersiellt fiske. Burarna är passiva redskap som består av två kammare. En ingångskammare med betespåse i och en fångst kammare dit fisken leds och har svårt att hitta ut från. I och med att fångsten samlas i

Tapiro Gustafsson / CFF

Även små skador på fisken kan göra den kommersiellt oanvändbar.

fångstkammaren finns det möjlighet att sälsäkra denna del av redskapet så att sälen inte kommer åt fångsten. Det tar dessvärre tid att utveckla nya redskap och utan en reglering av sälens populationsökning så finns en risk att den ökande konflikten slår ut fisket även i södra Östersjön innan vi hinner få fram fungerande sälsäkra alternativ. Förutom gråsälens populationsökning sker även en beteende mässig förändring av gråsälens sätt att besöka redskap. Data tyder på att skadebilden har ökat snabbare än populationstillväxten. Det är därför rimligt att anta att bägge dessa processer påverkar den fortsatta utvecklingen av sälkonflikten.

Sälattacker dokumenteras med kamera

Fisket efter lax och sik längs Norrlandskusten har länge varit det fiske i Sverige som varit hårdast drabbat av sälskador. Idag finns det ett mer eller mindre sälsäkert redskap för lax, den så kallade push-up fällan. Fällan har ett sälsäkert fiskhus och när väl fisken tagit sig in där kan sälen inte komma åt den. Men sälen hittar hela tiden nya vägar att jaga efter fisk även i de sälsäkra redskapet och sälskadorna i laxfisket har inte upphört helt. På senare år har fiskarna rapporterat att säl jagar fisk strax framför fiskhuset och tränger sig in i öppningen av fiskhuset för att komma åt fångsten. För att förstå hur sälen går till väga placeras flera filmkameror ut i push-up fällor. Vi kunde därmed identifiera de sälar som specialiserat sig på att jaga i fällan och som återkom vid flera

tillfällen under en längre tidsperiod. Denna kunskap är inte bara viktig för utvecklingen av nya sälsäkra metoder inom laxfisket. Vi vet nu att det är ett visst antal individer som specialiserat sig på att attackera redskap. Därmed finns en möjlighet att begränsa skadorna i ett område genom att ta bort de skadegörande individerna.

För att utveckla nya sälsäkra redskap krävs kunskaper om både fisken i fråga men också om sälens beteende. Därmed leder redskapsutvecklingen inte bara till nya sälsäkra redskap men också till ökad kunskap som i sin tur kan användas i förvaltningen av våra sälpopulationer.

FAKTA OM SÄLEN I ÖSTERSJÖN

- I de finska havsområdena finns två sälarter: gråsäl och vikare.
- Näringen består nästan uteslutande av fisk.
- Gråsälbeståndet har mer än fördubblats de senaste sju åren.
- Det finns nu uppskattningsvis 24000 gråsäl i Östersjön.
- Dessa äter c.a. 200000 ton fisk per år.

Centralförbundet för Fiskerihushållning erbjuder juridiska tjänster

- juridisk rådgivning
- upprättandet av besvär, genmälen och avtal mm.
- hjälp vid tillståndsprocesser och rättegångar

För de juridiska tjänsterna uppbärs ett arvode, som för medlemmar (fiskerihushållnings-centraler, fiskarförbund, delägarlag, fiskeområden och fiskargillen) är 80 €/påbörjad timme + moms 22 %.

Rådgivning per telefon och e-post ges gratis till medlemmar.

Tfn (09) 6844 590

